

Mingəçevir - Kür üstündə nur şəhəri

Mingəçevir şəhərində sənaye və enerji obyektlərinin mövcudluğu ekoloji nəzarətin vacibliyini artırır. Bununla belə, istehsal prosesləri nəticəsində yaranan tullantıların idarə olunması, su və hava resurslarının mühafizəsi davamlı diqqət tələb edən məsələlərdəndir. Mingəçevir SES yalnız enerji istehsalı baxımından deyil, həm də şəhərin məkan planlaşdırılmasında strateji əhəmiyyətə malikdir. Stansiyanın yerləşdiyi ərazi ətrafında sənaye zonaları formalaşmış. Belə planlaş-

dırma sənaye fəaliyyətinin yaşayış mühitinə mənfi təsirinin minimuma endirilməsinə və ekoloji tarazlığın qorunmasına xidmət edir. Mingəçevir su anbarı və SES şəhərin ekoloji və landşaft strukturuna da təsir göstərir. Su hövzəsinin mövcudluğu mikroiqlimin formalaşmasına, istirahət zonalarının yaranmasına və şəhərin estetik görünüşünün zənginləşməsinə imkan verir.

Bu təbii elementlər şəhər mühitinin formalaşmasında da əsas ekoloji faktorlar kimi çıxış edir.

Şəhər ərazisində parklar, xiyabanlar və yaşıllıq zolaqları, parklar yaşayış zonaları ilə inteqrasiya olunmuş şəkildə planlaşdırılıb. Park və bağlar əhalinin istirahəti üçün əlverişli şərait yaratmaqla yanaşı, atmosfer havasının təmizlənməsinə, səs-küy səviyyəsinin azaldılmasına və şəhər mikroiqliminin yaxşılaşdırılmasına müsbət təsir göstərir.

İnkişaf perspektivləri baxımından Mingəçevir şəhəri üçün dayanıqlı şəhərsalma prinsiplərinin tət-

biqi mühüm əhəmiyyət daşıyır. Bu gün "ağıllı şəhər" elementlərinin mərhələli şəkildə tətbiqi, yaşıllıq sahələrinin artırılması, sənaye və yaşayış zonaları arasında balansın qorunması şəhərin gələcək inkişafını təmin edə bilər. Mingəçevir su anbarının turizm potensialından daha səmərəli istifadə olunması da şəhərin sosial-iqtisadi inkişafına əlavə imkanlar yaradır.

*Züleyxa ƏLİYEVA,
"Azərbaycan"*

Şəhərsalma müasir cəmiyyətin sosial, iqtisadi və ekoloji inkişafını müəyyən edən əsas amillərdən biridir. Bu baxımdan region şəhərlərinin planlaşdırılması paytaxtla müqayisədə fərqli problemlər və üstünlüklərlə xarakterizə olunur. Region şəhərlərində əhali sıxlığının nisbətən az, ərazinin isə daha geniş olması şəhərsalmanın üstünlükləri sırasında yer alır. Və bu amillər yaşayış zonaları, nəqliyyat infrastrukturunu, yaşıllıq sahələrinin daha balanslı şəkildə təşkili üçün əlverişli şərait yaradır.

Spesifik nümunə kimi Mingəçevir şəhərinin şəhərsalma xüsusiyyətləri və inkişaf potensialı maraqlıdır. Bu şəhər özünəməxsus planlaşdırma strukturu və enerjiyənişli inkişaf modeli ilə seçilir. Mingəçevir Azərbaycanın mərkəzi hissəsində, Kür çayının sahilində yerləşən mühüm sənaye və enerji mərkəzlərindən biridir. Şəhərin coğrafi mövqeyi onun nəqliyyat əlaqələrinin formalaşmasında, sənaye potensialının inkişafında və regionlararası iqtisadi münasibətlərdə mühüm rol oynayır. Bu şəhər Mingəçevir Su-Elektrik Stansiyasının (SES) inşası ilə əlaqədar XX əsrin ortalarından etibarən planlı şəkildə salınıb. Planlı şəhərsalma prinsiplərinə əsaslanan Mingəçevir bu gün geniş küçə və prospektləri, funksional zonalara bölünmüş əraziləri və nisbətən səliqəli məhəllə strukturu ilə seçilir. Kürün səssiz dalğaları və günəşin sular üzərində oynayan şüası şəhərə xüsusi bir füsunkarlıq bəxş edir. Mingəçevir həm dincliyi, həm də canlılığı ilə hər kəsi özünə çəkir. Burada həyatın ritmi və təbiətin harmoniyası bir-birinə qarışır.

Qeyd edək ki, Mingəçevir Azərbaycanın əhali sayı etibarilə dördüncü böyük şəhəridir və 11 noyabr 1948-ci ildə şəhər statusu alıb, 4 fevral 1954-cü ildə isə respublika tabeli şəhər kateqoriyasına keçib. Şəhər şərq, qərb və cənubdan Yev-

lax rayonu, şimaldan isə Mingəçevir su anbarı ilə həmsərhəddir.

"Mingəçevir" toponiminin yaranması ilə bağlı müxtəlif ehtimallar mövcuddur. Tarixi mənbələrə görə bu ad e.ə. I əsrdə Roma sərkərdəsi Pompey və alban çarı Oris arasında baş vermiş döyüşlə bağlı ola bilər. Digər ehtimallar ərəblərin Azərbaycandakı hərəkətləri, Məniçöhrün adı və ya "Min, gəl, çevril" ifadəsi ilə əlaqələndirilir. Alim Tofiq Hacıyev və Əjdər Fərzəli bu adın qədim alban və türk tayfalarının adları olan "Mik" və "Savir" sözlərindən yarandığını bildirirlər. Və zamanla "Sevit Mingə" ifadəsi "Mingəçevir" şəklinə çevrilir.

Şəhərin yaranma tarixi və funksional təyinatı onun şəhərsalma strukturuna birbaşa təsir göstərmiş. Mingəçevir ilkin mərhələdə sənaye və enerji şəhəri kimi formalaşmış. Sonrakı dövrlərdə isə burada yaşayış, sosial strukturlar və mədəni funksiyalar fəaliyyətə başlayıb.

Əhalinin say artımı və sənayenin inkişafı şəhərin ərazi baxımından genişlənməsinə səbəb olmuş. Bu proses yaşayış massivlərinin yaranması, məktəblər, səhiyyə müəssisələri, mədəniyyət və istirahət məkanlarının inşası ilə reallaşmış. Kür çayı və Mingəçevir su anbarı şəhərin ekoloji və turizm potensialının formalaşmasında mühüm amillərdən biri hesab edilir. Ona görə də

şəhərsalma strategiyaları hazırlanarkən Kür və Mingəçevir su anbarlarının ekoloji balansın qorunması və turizm potensialının artırılması baxımından rolu nəzərə alınmış. Yaşayış zonaları əsasən şəhərin mərkəzi və mərkəzətrafi hissələrində formalaşmış. Bu ərazilərdə çoxmənzilli yaşayış binaları üstünlük təşkil edir. Yaşayış massivlərinin planlaşdırılmasında məhəllə prinsipi tətbiq edilmiş, binalar arasında açıq məkanların və yaşıllıq sahələrinin saxlanılmasına xüsusi diqqət yetirilmiş.

Mingəçevirdə yaşayış zonalarının sənaye ərazilərindən nisbətən uzaq məsafədə yerləşdirilməsi layihələndirmə, memarlıq və urbanizasiya baxımından böyük üstünlük hesab olunur. Bu yanaşma ekoloji tarazlığın qorunmasına, əhalinin sağlam yaşayış mühitinin təmin edilməsinə müsbət təsir göstərir. Eyni zamanda yaşayış sahələrinin əsas nəqliyyat arteriyaları ilə əlaqələndirilməsi şəhərdaxili hərəkətliliyin və əlçatanlığın artırılmasına şərait yaradır.

Mingəçevir şəhərinin formalaşması və inkişafı bilavasitə enerji infrastrukturuna, xüsusilə Mingəçevir SES-in inşası ilə bağlıdır. XX əsrin ortalarında Kür çayı üzərində SES-in tikilməsi şəhərin iqtisadi funksional təyinatını müəyyən edib və onun sənaye mərkəzi kimi formalaşmasına təkan vermiş. Məhz bu amil Mingəçevirin şəhərsalma strukturunda enerji və sənaye zonalarının aparıcı rol oynamasına səbəb olmuş.